

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІСПАСЬКИЙ ЗЗСО І-ІІІ СТУПЕНІВ
ІМ. М. МАРФІЄВИЧА
59222 с. Іспас
Вижницького району
Чернівецької області
Тел. (3730) 2-45-40, 2-45-03

02.11. 2021

НАКАЗ
с. Іспас

№ 178

***Про стан викладання
варіативної складової
у 2021-2022 навчальному році***

На виконання річного плану роботи школи, плану внутрішньошкільного контролю протягом вересня-жовтня 2021 р. проведено аналіз стану викладання варіативної складової (факультативів та додаткових годин на вивчення предметів), які враховували увесь спектр навчальних предметів та інтересів учнів протягом 2021/2022 навчального року. З цією метою було здійснено відвідування уроків, аналіз матеріально-технічного забезпечення процесу викладання варіативної складової, контроль виконання навчальних програм, вивчення календарно-тематичних планів роботи вчителів.

Відповідно до Типової освітньої програми для 1-2, 3-4 класів ЗЗСО, затвердженої наказом МОНУ від 08.10.2019 року № 1272 та №1273 «Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1-2 класів ЗЗСО»; Типової освітньої програми для 3-4 класів ЗЗСО I ступеня; Типової освітньої програми для 5-9 класів ЗЗСО II ступеня, затвердженої наказом МОНУ від 20.04.2018р. №405 «Про затвердження типової освітньої та програми класів ЗЗСО II ступеня»; Типової освітньої програми для 10-11 класів ЗЗСО III ступеня, затвердженої наказом МОНУ від 20.04.2018р. № 408 «Про затвердження типової освітньої та програми класів ЗЗСО III ступеня»; Освітній план закладу включає інваріантну складову, сформовану на державному рівні та варіативну складову, в якій передбачено додаткові години на підсилення вивчення навчальних предметів інваріантної складової, введення курсів за вибором, факультативів та індивідуальні заняття та консультації.

Варіативну складову навчального закладу освіти визначено самостійно, погоджено педагогічною радою від 31.08.2021 р., протокол №1, враховуючи особливості організації освітнього процесу та індивідуальні освітні потреби учнів, рівень навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу і відображено в навчальних планах закладу освіти.

За результатами перевірки складено довідку (додаток 1), надано вчителям рекомендації.

Враховуючи зазначене вище,

НАКАЗУЮ:

1. Роботу вчителів, які викладають факультативи визнати такою, що забезпечує виконання державних навчальних планів і програм.
2. Учителям, які здійснюють навчання факультативів протягом 2021/2022 н. р. і в майбутньому:
  - 2.1. Сприяти формуванню та розвитку пізнавальних інтересів учнів шляхом урізноманітнення позакласної роботи з предмету.
  - 2.2. Продовжувати роботу над забезпеченням належного методичного рівня викладання курсів за вибором, застосовуючи ефективні методи та форми для розвитку творчих здібностей учнів.
  - 2.3. Урізноманітнювати форми роботи, що застосовуються на різних етапах уроку, використовувати інноваційні технології та сучасні методики викладання.
  - 2.4. Створити медіатеку навчальних матеріалів до уроків.
  - 2.5. Під час планування занять, підготовки завдань особливу увагу приділяти практичній спрямованості та диференціації навчання.
  - 2.6. Формувати в учнів вміння самостійно спостерігати, досліджувати, пояснювати.
  - 2.7. Правильно розподіляти навчальний матеріал за темами, відображати ущільнення програмованого матеріалу в календарно-тематичному плануванні.
3. Заступникам директора з навчально-виховної роботи Щербань А.В., Ротар А.М. та Мачек О.Д.:
  - 3.1. Тримати на постійному контролі якість викладання факультативних занять.
  - 3.2. До плану внутрішньошкільного контролю включати питання вивчення ефективності викладання варіативної складової робочих навчальних планів.
  - 3.3. Урізноманітнювати підхід до вивчення викладання предметів варіативної складової.
4. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою

Директор закладу

Віталій ГАКМАН

**Довідка про стан викладання
варіативної складової навчального плану у 1-11 класах
у 2021-2022 навчальному році**

На виконання річного плану роботи школи, плану внутрішньошкільного контролю протягом вересня-жовтня 2021 р. проведено аналіз стану викладання варіативної складової (факультативів та додаткових годин на вивчення предметів), які враховували увесь спектр навчальних предметів та інтересів учнів протягом 2021/2022 навчального року. З цією метою було здійснено відвідування уроків, аналіз матеріально-технічного забезпечення процесу викладання варіативної складової, контроль виконання навчальних програм, вивчення календарно-тематичних планів роботи вчителів.

Відповідно до Типової освітньої програми для 1-2, 3-4 класів ЗЗСО, затвердженої наказом МОНУ від 21.03.2018 р. №268 «Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1-2 класів ЗЗСО»; Типової освітньої програми для 2-4 класів ЗЗСО I ступеня, затвердженої наказом МОНУ від 20.04.2018р. №407 «Про затвердження типової освітньої та програми класів ЗЗСО I ступеня»; Типової освітньої програми для 5-9 класів ЗЗСО II ступеня, затвердженої наказом МОНУ від 20.04.2018р. №405 «Про затвердження типової освітньої та програми класів ЗЗСО II ступеня», Типової освітньої програми для 10-11 класів ЗЗСО III ступеня, затвердженої наказом МОНУ від 20.04.2018р. №408 «Про затвердження типової освітньої та програми класів ЗЗСО III ступеня»; Робочий навчальний план закладу включає інваріантну складову, сформовану на державному рівні та варіативну складову, в якій передбачено додаткові години на підсилення вивчення навчальних предметів інваріантної складової, введення курсів за вибором, факультативів та індивідуальні заняття та консультації.

Варіативну складову навчального закладу освіти визначено самостійно, погоджено педагогічною радою 31.08.2021 р., протокол №1, враховуючи особливості організації освітнього процесу та індивідуальні освітні потреби учнів, рівень навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу і відображено в навчальних планах закладу освіти.

Варіативна складова навчального плану використовується на підсилення предметів інваріантної складової. З варіативної складової виділено по 1 год на вивчення:

1 клас – математики

2-4 класи – української мови

8 клас – української мови, української літератури

9 клас – української мови

10-11 класи – математики, англійської мови

10-11 класи- історії України

по 0,5 год на вивчення:

5-8 класи – математики

9 клас – англійської мови

7 класи- історії України

З метою формування уявлення про рідний край, як один із регіонів України, в якому відбуваються різноманітні природні, суспільно-географічні й екологічні процеси та набуття географічних знань і вмінь, які закладають основи географічної й екологічної культури школярів, розширюють науковий світогляд, розвивають уміння спостерігати, зіставляти, аналізувати, узагальнювати, робити висновки, сприяють інтелектуальному розвитку особистості у 5-6 класах введено 1 год. на вивчення **факультативного курсу «Географія рідного краю»** та у 6 класах введено 0,5 год. на **факультативне заняття «Екологія»**. Ці факультативи є пропедевтичними. Викладають їх вчителі географії Кушнірюк Г.Г. та Голинська Н.Г.

Проте матеріально-технічна база кабінету географії вимагає оновлення та обладнання сучасною комп'ютерною технікою; не вистачає відповідних географічних карт.

Факультатив «Українознавство» (вчителі Ватрич Н.Ю. та Луців Г.К.) введено у 5-8 по 1 год. та 0,5 год. у 11-х класах, структурований, який передбачає неперервне розширення, поглиблення і закріплення знань та повторне вивчення певних тем з метою глибшого усвідомлення сутності життєвих явищ і процесів. Навчальний матеріал викладається за тематичними блоками: «Я - українець», «Моя родина, мій рід», «Мій український народ», «Моя держава - Україна», «Україна та українці в світі». Це відповідає процесу соціалізації дітей, а саме: пізнанню себе, свого найближчого оточення (родина), ознайомленню з більш об'ємним довкіллям (український народ, Україна) та його включення до Світу загалом. Навчальний курс «Українознавство» є інтегрованим. У ньому поєднані знання з історії, археології, антропології, етнографії, фольклору, правознавства, міфології, етики, естетики, педагогіки, природознавства.

Для розвитку інтересу до етичного самовиховання, прагнення до самовдосконалення виділено по 0,5 год. для учнів 5 - 6 класів на вивчення **курсу «Етика»** (вчитель Томащук У.І.).

Факультатив «Основи християнської етики» (вчитель -філолог Гора В.В.) у 6 класах введено по 1 год. та у 5,7,11 класах по 0,5 год. На уроках основ християнської етики навчають добра та милосердя, адже треба щось протиставити впливу відеоблогів та онлайн-ігор, де чимало жорстокості та споживацького підходу до стосунків.

Міністерством освіти і науки України затверджено Типову освітню програму для закладів загальної середньої освіти II ступеня, складовою якої є навчальний план (наказ МОН від 20.04.2018 № 405). Згідно з таблицею 13 Типової освітньої програми «Основи християнської етики». При цьому викладання проводиться за умови письмової згоди батьків учнів. Вищезгаданий факультатив викладається у тісній співпраці з батьками, громадою. Зазначений курс є дисципліною світоглядного, культурного та освітньо-виховного спрямування. Він не є вченням віри, не включають релігійних обрядів, не ставлять за мету залучення до певної конфесії. Викладання предмету передбачає виховання в учнів поваги до свободи совісті, релігійних та світоглядних переконань інших людей; здатності до співжиття в полікультурному та поліконфесійному українському суспільстві.

Зміст факультативу має позаконфесійний характер, не є катехизацією чи вченням віри. Навпаки, на уроках християнської етики в учнів формуються повагу до гідності кожної людини незалежно від її світоглядних чи релігійних переконань, навички співжиття в полікультурному і полірелігійному суспільстві

Факультативний курс **«Розв’язування задач з хімії»** у 8 класі (35 год, 1 год на тиждень, вчитель хімії Петрюк Г.В.). Програма 1. Овчаренко І. Розв’язування задач з хімії. Факультативний курс. 8 клас. // Навчальні програми курсів за вибором та факультативів з хімії: Варіативна складова Типових навчальних планів. 5-12 класи / Упор.: О.А. Дубовик, С.С. Фіцайло.-Тернопіль: Мандрівець, 2010. – С. 102-113. Посібники: 1. Гранкіна Т.М. Хімія. Задачник з «помічником». Факультативний курс «Розв’язування задач з хімії» призначений для підготовки учнів 8 класу. шляхом вдосконалення і поглиблення знань і вмінь учнів фізико-математичного, технологічного та універсального профілів і поглиблення знань та вмінь учнів гуманітарного, спортивного і філологічного профілів. Зміст навчальної програми розрахований на 34 години і ґрунтується на знаннях, набутих на уроках хімії, фізики, математики. Мета курсу – сприяння поглибленню, вдосконаленню та розширенню знань і вмінь під час розв’язування хімічних задач, набуття навичок самоосвіти і самовдосконалення. Вивчення курсу спрямоване на виконання таких завдань:

- узагальнення та систематизація, розширення і вдосконалення набутих на уроках знань і вмінь;
- уміння застосовувати набуті знання на практиці;
- розкриття і застосування міжпредметних зав’язків;
- розвиток уявлень про застосування хімічних обчислень у побуті і господарстві та забезпеченні добробуту людини;
- створення умов для самовизначення і саморозвитку особистості, формування ставлення до хімії як до можливої галузі майбутньої професійної діяльності;
- формування життєвої і соціальної компетентностей учня, його екологічної культури.

Програма **факультативу «Креслення»** (вчитель Бельмега А.М.) у 9 класах введена на 0,5 год. та має на меті сформувати в учнів ставлення до креслення як до одного з головних і необхідних засобів спілкування людей у

їхній практичній діяльності, навчити свідомо читати креслення та схеми, самостійно виконувати графічні документи для виготовлення предметів трудової навчальної діяльності.

Зміст програми передбачає створення умов для ознайомлення учнів з основами сучасного виробництва та з місцем графічних документів у виробничій діяльності людей. Формуванню в учнів просторового мислення, розвиткові їхніх технічних здібностей сприятимуть різноманітні практичні роботи, пов'язані з аналізом змісту зображень на кресленні та читанням креслень з метою визначення певних відомостей про зображені на них предмети, із застосуванням елементів конструювання та уявних перетворень просторових властивостей предметів.

У 5-11 класах 0,5-1 години відводиться на індивідуальні та групові заняття з математики, української та англійської мов, історії України. Частково робота спрямована на підготовку учнів до ДПА та ЗНО, підготовку до участі в II етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з предметів, з української мови та літератури, мовно-літературного конкурсу імені Т. Шевченка, конкурсу імені Петра Яцика.

При вивченні даного питання зверталась увага на наступні аспекти:

- призначення годин варіативної частини,
- навчально-методичне забезпечення курсів за вибором,
  - кадрове забезпечення розподілу варіативних годин,
  - обґрунтування доцільності введення того чи іншого курсу.

При відвідуванні факультативних занять та курсів за вибором було встановлено наявність матеріальної бази, яка забезпечує якісне їх проведення. Учителі користувалися програмами, рекомендованими та затвердженими Міністерством освіти і науки України та схвалені Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОНУ.

При комплектуванні факультативних груп учителі дотримувалися принципу добровільності. За списками в групах було не менше 8 осіб. Але систематично відвідували заняття не всі учні.

Відповідно до рішення педради від 31.08.2021 р., протокол №1, оцінювання учнів з варіативної складової ведуться вербально, використовуючи різні форми та прийоми, а з креслення – за дванадцятибальною системою, здійснення обліку занять варіативної складової здійснюється у класних журналах.

Перевірка календарно-тематичного планування показала, що вчителі планують програмовий матеріал відповідно до чинних програм та методичних рекомендацій у поточному навчальному році.

Під час перевірки адміністрацією школи журналів було встановлено, що більшість учителів сумлінно ставляться до проведення навчальних занять. На момент перевірки програми факультативів виконана на 100%, про що

свідчать календарно-тематичні плани та записи у журналах. Проте не всі вчителі вчасно записують у журналі проведені заняття.

На заняттях використовувались наочні та технічні засоби навчання. У ході факультативних уроків застосовувались різноманітні методи і форми самостійної роботи учнів, проводились диспути, учні готували реферати і доповіді, мультимедійні презентації.

Усі вчителі мали спеціальну літературу з методики проведення факультативних занять, які відігравали важливу роль у формуванні цілеспрямованих пізнавальних інтересів учнів і навичок самоосвіти.

Відвідані заняття свідчать, що вони у повній мірі використовують навчально-матеріальну базу кабінетів, широко застосовують інноваційні методики (особливо кооперативну та проектну діяльність), майже на кожному занятті застосовуються інформаційно-комунікаційні технології, особливо під час проведення дистанційного навчання (освітні платформи «НаУрок», «Всеосвіта» та ZOOM). Меншою мірою використовуються додаткові інтернетресурси асинхронного дистанційного навчання

Також у ході вивчення стану викладання предметів аналізувався стан ведення вчителями документації. Перевірена документація свідчить про системний підхід до роботи даного напрямку, яка ведеться цілеспрямовано та вчасно. Але недоліком роботи даного напрямку можна вважати поодинокі факти виправлення записів на сторінках журналів обліку проведення факультативів.

Недоліком процесу викладання спецкурсів та факультативів є поки що недостатнє матеріально-технічне та методичне забезпечення,

Бібліотека школи також не забезпечена необхідною кількістю методичних посібників для якісного проведення факультативних занять та спецкурсів, що певним чином впливає на якість процесу проведення занять.

Аналізуючи забезпеченість учнів підручниками з факультативів, можна сказати, що вчителі змушені використовувати підручник лише на уроці і при цьому один на парту з етики та основ християнської етики. Інші факультативні заняття проводяться з використанням інформації лише Інтернету.

№ п/п	Клас	Автори підручників	Рік видання	К-сть учнів	К-сть підручників	% забезпеченості
1.	5	Фесенко В.І. Етика	2005	70	25	35,7%
2.	6	Данилевська О. Етика Християнська етика Етика	2006	61	30	49%
3.	5	Жуковський В.М. Християнська етика	2007, 2017	70	52	74%

4.	6	Жуковський В.М. Християнська етика	2014, 2017	61	28	46%
5.	7.	Жуковський В.М. Християнська етика	2017	67	26	39%

Також в ході перевірки було проаналізовано стан поурочного планування.

Поурочні плани відповідають вимогам і свідчать про рівень методичної грамотності, відображають їхню постійну роботу з додатковими джерелами інформації. Крім того, вчителі у переважній більшості випадків будують свої заняття на знаннях індивідуальних особливостей учнів та учнівських колективів. Усі перевірені плани факультативів показали, що:

- структура занять сприяє формуванню індивідуальної освітньої траєкторії учнів;
- форми та методи навчання, що застосовуються учителем, орієнтують учнів на усвідомлений та відповідальний вибір майбутньої професії.

Поурочні плани з факультативів довели, що під час них учні поглиблюють та розширюють знання, які вивчалися в основних курсах (географія, історія, українська мова), форми та методи цих занять сприяють розвитку пізнавальних інтересів школярів, їх здібностей, нахилів та також сприяють професійному самовизначенню.

Керівники факультативів залучають учнів до проведення предметних тижнів.

Про результативність спецкурсів, факультативів та всієї позакласної роботи з предмета повинні свідчати участь учнів школи у різноманітних інтелектуальних змаганнях, конкурсах та турнірах, але в цьому напрямку необхідно значне доопрацювання.

Рекомендації:

- продовжувати роботу над забезпеченням належного методичного викладання курсів за вибором, факультативів, застосовуючи ефективні методи та форми для розвитку творчих здібностей учнів;
- використовувати сучасні методики викладання навчальних занять;
- під час планування занять, підготовки завдань особливе значення приділяти практичній спрямованості та диференціації навчання;

- використовуються додаткові Інтернет ресурси асинхронного дистанційного навчання.